

KRAJINA, SÍDLA A PAMÁTKY V DENÍKU JIŘÍHO II. BUQUOYE Z ITALSKÉ CESTY V LETECH 1839 A 1840 LANDSCAPE, SETTLEMENTS AND MONUMENTS IN GEORG II. BUQUOY'S DIARY FROM THE ITALIAN JOURNEY IN 1839 AND 1840

Binder Filip

Klíčová slova: Aristokracie; dějiny cestování; Buquoyové

PhDr. Filip Binder

binder@hiu.cas.cz

Department of Modern Cultural and Social History
Institute of History
Czech Academy of Sciences
Prosecká 809/76, 190 00 Praha 9

The author is a historian dealing with the history of the 18th and 19th centuries, with a special focus on the history of aristocracy in the Czech lands.

Abstrakt: Příspěvek je věnován hraběti Jiřímu II. Buquoyovi a jeho italské cestě uskutečněné v letech 1839 a 1840, již text sleduje na základě dopisů hraběte adresovaných jeho matce Gabriele, shromážděných a přepsaných tak, aby tvořily cestovní deník. Text se snaží proniknout do myšlenkového světa aristokrata, jemuž bylo v době podniknutí výpravy 25 let, a zabývá se tím, jak Buquoy během výpravy reflektoval krajinu, architekturu, umění a sídla (ať už v případě měst, nebo příbytků šlechty a panovníků). Studie si zároveň klade otázku, zdali informace obsažené v Jiřího korespondenci, resp. deníku korelují s výsledky nejnovějšího historického a uměnovědného výzkumu představujícího Buquoye jako aristokrata, jehož romantické založení se odrazilo i v jeho aktivitách, předně v jeho výtvarné činnosti, dokumentované dochovanými skicami, a dále i v přestavbě hradu v Rožmberku a vytvoření zdejšího rodového muzea a v úpravách krajinářských parků založených jeho předky. Díky analýze deníku a úryvků v nich obsažených bylo možné zdůraznit sentimentální prvky v textu hraběte, který své matce vyprávěl o tom, jak hluboké pocity a emoce v něm vyvolávala příroda a prohlídky měst a památek a střetávání se uměleckými díly. I díky tomu vykazují jeho řádky přidanou literární hodnotu, neboť se hrabě nesnažil podat matce pouhý popis viděného a navštíveného, ale informovat ji o pohnutkách své mysli a o atmosféře jednotlivých míst, na něž během cesty zavítal. Deník rovněž potvrzuje Buquoyův silný a pozitivní vztah k umění, architektuře a přírodě, avšak poukazuje na jeho limity.

Recenze | Review

prof. PhDr. Milan Hlavačka, CSc.
doc. Mgr. Marie Koldinská, Ph.D.

Úvod

Jiří II. Jan Buquoy, narozený roku 1814, patří mezi aristokraty, jimž výzkum posledních let věnoval značnou pozornost, a sice především s ohledem na mimořádné aktivity týkající se krajinářské tvorby a stavební činnosti, s nimiž je jeho jméno spojeno [1][2][3][4][5]. Hrabě totiž přistoupil ke zkrášlování okolí svých jihočeských sídel, kde již jeho předkové vytvářeli krajinářské parky [6], v jejichž úpravách pokračoval i on sám, a do dějin vstoupil také jako majitel hradu, resp. dolního zámku v Rožmberku, který kolem poloviny 19. století nechal upravit v duchu historismu a zpřístupnil jej veřejnosti jako muzeum ukazující historii rodu Buquoyů [7, s. 118–131]. Areál horního zámku, nacházejícího se v blízkosti hradu, pak také nechal přetvořit a doplnit o nové prvky, mimo jiné o anglicizující cottage, kterou spojil se samotným zámkem [8, s. 30]. Hrabě měl ale rovněž podíl na úpravách dalších aristokratických sídel či budování loveckých zámečků v jižních Čechách, stejně jako na vzniku cest a řady drobných staveb nacházejících se v areálu jeho zahrad a krajinářských parků [6, s. 83–85].

Na uvedené projekty se dosavadní výzkum soustředil v kontextu atmosféry doby romantismu, jež ovlivnila jejich charakter. Badatelé tudíž dané projekty vnímali jako jeden z odrazů osobnosti hraběte zajímajícího se nejen o umění, architekturu a sběratelství, nýbrž i o historii. Pomineme-li výše uvedené aktivity, byl tento „romantický“ segment osobnosti hraběte a jeho myšlenkový svět tím, co stálo v centru jejich pozornosti. Historikové a historikové umění snažící se do něj proniknout a usilující alespoň o jeho částečnou rekonstrukci pak pracovali například s Buquoyovou korespondencí či skicáři, v nichž je možné nalézt aristokrátova výtvarná díla, jejichž námětem se staly krajina, venkov, architektura či obecně nejrůznější historické postavy, a to včetně středověkých rytířů. I díky nim bylo možné vykreslit Buquoye jako aristokrata, jehož romantické založení a sentiment měly velký vliv na realizaci jmenovaných projektů týkajících se umění, architektury a krajinotvorby.

Povětšinou stranou zájmu dosavadního výzkumu nicméně zůstaly Buquoyovy cestovatelské aktivity. Také prostřednictvím jejich sledování lze nicméně proniknout do myšlenkového světa hraběte, mimo jiné díky dochovaným pramenům, jež byly v tomto ohledu opomíjeny a které přinášejí možnost přiblížit Jiřího vztah k architektuře, umění a přírodě. V aristokratově pozůstalosti nacházející se ve Státním oblastním archivu v Třeboni jsou totiž ve fondu Rodinný archiv Buquoyů uloženy i materiály vztahující se k zahraničním cestám, které hraběte během jeho téměř sedmdesát let trvajícího života zavedly například do Francie, Velké Británie, Nizozemí, Belgie či Španělska.

Zajímavé jsou v tomto ohledu i dopisy určené Buquoyově matce Gabriele, rozené hraběnce z Rottenhanu, již psal Jiří z italské cesty uskutečněné v letech 1839 a 1840, tedy uprostřed třetího desetiletí života [9]. Tyto dopisy byly později poskládány v jeden celek a přepsány tak, aby tvořily kopiář korespondence a souvislý a kompaktní cestovní deník, stejně jako to máme doloženo u některých jiných aristokratů [10]. V pozadí výpravy nenalezneme motivy týkající se kariéry či obchodní, resp. podnikatelské zájmy (zde je důležité uvědomit si, že v uvedené době spravoval rodový majetek otec hraběte Jiří I. František), jako tomu bylo u některých výprav jiných šlechticů či aristokratů. Jednalo se o jednu z „turisticky“ pojatých cest, jež osoby Buquoyova stavu podnikaly povětšinou s cílem poznat zahraniční města a jejich pamětihodnosti, navázat nové společenské kontakty, rozšířit si obzory, vytříbit vkus a v neposlední řadě i podepřít svůj sociální status, neboť právě cestování bylo dlouho považováno za výsadu šlechty. Rovněž Jiřího dopisy dokládají, že mladý aristokrat na cestě po Apeninském poloostrově poznával nejrůznější města, pamětihodnosti, zahrady a parky, zaměřoval se na umělecká díla v podobě obrazů i soch, ale jako typický, nebo spíše „správný“ cestovatel období romantismu, který měl pochopitelně značný vliv i na cestování v tehdejší éře, věnoval značnou pozornost i volné přírodě.

Cílem této studie je přiblížit uvedenou výpravu hraběte a její průběh a prostřednictvím zmíněného cestovního deníku, resp. dopisů určených Gabriele Buquoyové proniknout do myšlenkového světa mladého aristokrata. Jedním z úkolů textu je ukázat, jak sám Jiří reflektoval některé záležitosti, s nimiž se během výpravy střetával velmi intenzivně, jmenovitě umění, architekturu, města, zahrady, parky a přírodu, a zjistit, na co kladl v tomto ohledu ve svých řádcích důraz, neboť právě dané záležitosti ovlivnily jeho aktivity a projekty a, jak uvedeno, mohou velmi dobře odrážet romantické založení hraběte. V této souvislosti se nabízí otázka, zdali je možné z dopisů, resp. z cestovního deníku poznat estetické preference hraběte, a to právě v souvislosti s architekturou, uměním a krajinotvorbou. V neposlední řadě si text klade za cíl zhodnotit, nakolik zápisy v uvedeném cestovním deníku odpovídají současným představám o „sentimentální stránce“ osobnosti hraběte, zmíněným již výše, tedy – jinými slovy – zdali korespondují s obrazem aristokrata, jehož úcta k předkům vedla k vytvoření rodového muzea na Rožmberku, jehož vztah k přírodě ovlivnil jeho krajinářskou tvorbu a jehož výtvarné nadání se projevilo i v námětech jeho skic.

Obrázek 1 – Hrad v Rožmberku, který nechal Jiří přestavět
(zdroj: fotoarchiv autora)

Buquoyova italská cesta v jeho řádcích matce

Itálie byla v případě zahraničních výprav šlechticů a aristokratů pocházejících ze střední Evropy velmi vyhledávanou destinací obzvláště v raném novověku, třebaže se preference urozených cestovatelů lišily v závislosti na době, již badatel sleduje. Jednalo se o zemi, v níž mohli příchozí studovat na univerzitách či šlechtických akademiích (v rámci kavalírských cest), poznávat slavná města a památky, zavítat na dvory velmožů a panovníků, účastnit se velkolepých slavností nebo navštěvovat některá z poutních míst. Třebaže se v souvislosti s cestováním později do popředí zájmu šlechty a aristokracie ze střední Evropy dostávaly jiné země, mezi něž patří například Francie a – zejména v 19. století – Velká Británie, neznamená to, že se zástupci uvedené sociální skupiny Apeninskému poloostrovu na prahu moderní doby vyhýbali. Kromě nespočtu jiných výprav, které jsou doloženy jak pro zástupce šlechty a aristokracie, tak i pro buržoazii [11], to ostatně dokládá Buquoyův příklad – a to navzdory faktu, že se již nejedná o případ jedné z klasických kavalírských cest týkajících se studia, jež byly v 19. století již dávno minulostí.

Počátek Buquoyovy výpravy spadá do konce léta 1839, kdy aristokrat opustil Vídeň a pokračoval přes Vídeňské Nové Město, štyrský Leoben a Salzburg do Itálie, v jejíž severní části navštívil nejprve Brixen. Obzvláště italská fáze putování mladého světoběžníka byla ale nepochybně ovlivněna cestovním průvodcem, který je taktéž uložen v pozůstalosti hraběte a jež si aristokrat nechal vypracovat proto, aby na Apeninském poloostrově neopomenul nic zásadního, co by mohl vidět v čase vyhrazeném pro cestu [12] – obdobné průvodce si ze stejného důvodu totiž nechávali vypracovat i jiní aristokraté, v jejichž pozůstalostech jsou tyto prameny dochovány [13, s. 76] [14, s. 106]. Co se týče samotné návštěvy Itálie, prohlédl si Jiří v její severní části kromě Brixenu i Veronu a Benátky, poté pokračoval do Padovy, Mantovy a Lombardie, kde zavítal i do Milána. Odtamtud se vydal směrem na jih do Janova, Pisy a Florencie, kolébky renesance. Jedním z dalších

míst, na němž hrabě strávil delší dobu, byla Neapol, z níž podnikal i výlety do blízkého okolí, než se následně přesunul do Říma. Po prohlídce Věčného města pak pokračoval zpátky do Florencie a z ní po několika zastávkách zpět do své vlasti. Jeho dopisy matce Gabriele, resp. cestovní deník dokládají prohlídku Klagenfurtu a Štýrského Hradce.

Hrabě během pobytu na Apeninském poloostrově navazoval nové kontakty, účastnil se společenských událostí, navštěvoval divadelní představení nejrůznějšího druhu a vytvářel další skici, přesně tak, jak to činil i ve své vlasti. I o tom ostatně informoval matku Gabrielu. Zaměříme se však především na to, co z jeho dopisů matce vyplývá ve vztahu k hlavním otázkám textu. Navzdory skutečnosti, že v nich Jiří, jak naznačují předchozí řádky, rozebíral i jiné záležitosti, ukazuje korespondence, resp. deník, že se právě památky nejrůznějšího druhu, města, příroda a krajina staly (aniž by to bylo překvapením) jejím ústředním tématem. Co se nicméně liší oproti řadě jiných aristokratů 19. století (příp. jiných dob) referujících o svých zahraničních výpravách, je způsob, jakým o ní hrabě psal. Vyzdvihnout si totiž zaslouží fakt, že se Jiří v této souvislosti matce nesnažil často objektivně popsat navštívené, díky čemuž není jeho text ryze deskriptivní, nýbrž usiloval o to, aby prostřednictvím papíru a inkoustu zachytil atmosféru míst, která během pobytu v Itálii navštívil, a toho, co viděl, a sice s velkým důrazem na sentiment a na sdělení vlastních emocí a dojmů. Proto se ostatně slovo „pocity“ („Gefühle“) vyskytuje ve zmíněném dokumentu vskutku velmi často.

Rysem aristokratových řádků tudíž je, že Buquoy Gabrielu dlouze neseznamoval například s historií a vzhledem jednotlivých památek, měst, zahrad a parků, jako to činili jiní. Daná záležitost zároveň odráží i to, co bylo pro hraběte během jeho cesty velmi důležité. Z jednotlivých dopisů totiž vyplývá, že mu primárně nešlo o to dozvědět se co možná nejvíce o památkách a městech, jež si měl příležitost prohlédnout, ale o pochopení jejich genia loci a „nasátí“ a „vstřebání“ jejich atmosféry. Dokladem uvedeného

mohou být i Jiřího věty vztahující se k návštěvě toskánské Pisy. Zde totiž hrabě své matce napsal, že nesnáší obsáhlé popisy architektonických děl, u nichž „čtenář na konci neví více než dříve“, a že „letmá skica v barvách nebo sépii vysvětlí více než sáhodlouhé zprávy o tolika stopách na výšku a tolika stopách na délku“ [9, fol. 207]. Také tento úryvek má tudíž výpovědní hodnotu o osobnosti romanticky založeného hraběte, jemuž šlo primárně o „duchovní zážitek“ zprostředkovaný vnímáním jednotlivých krás Itálie (případně dalších oblastí, přes něž projížděl), které v něm vyvolávaly silné emoce.

Důležité je, že je tato emotivní stránka Buquoyovy osobnosti nápadná u všech kategorií nastíněných výše a stojících v centru pozornosti textu. Co se týče krajiny a přírody, soustředil se na ni hrabě intenzivně již od počátku cesty, a tudíž i během putování po rakouských zemích. I v tomto případě najdeme v jeho dopisech matce značnou dávku sentimentu. Přestože řádky šlechtických a aristokratických cestovatelů věnované přírodě dosahovaly obecně (a to i v 19. století, v období romantismu) různé literární úrovně a zcela různých literárních kvalit, je nápadné, že věty hraběte věnované dané záležitosti připomínají díky své poetičnosti a důrazu na to, aby byla Gabriela seznámena s niternými pohnutkami Jiřího mysli, cestopisy některých literátů. Už například před Salcburkem se Buquoy snažil na papíře zachytit, jaké scénérie se nabízely jeho oku: „Již šest hodin před Salcburkem se stává krajina lákavější, bujně plochy a lesy ohraničující pahorky rozveselují oko napravo, zatímco se vlevo v mlhové dálce zvedají divoce vroubkované kontury pohoří Tyrol. Vesnice a osady se pozvolna stávají přátelštějšími, a nakonec zcela švýcarskými, neboť člověk již nezahledne špičatou sněhovou střechem, nýbrž se těší z lahodného pohledu na částečně malebně rozpadlé, částečně pěkné přátelské statky s rovně stlačenými široce vyčnívajícími střechami, které jsou z největší části zatíženy kameny, jelikož se zde šindele nedají upevnit jinak.“ [9, fol. 3–4]

Krajiny a její malebnosti, estetické kategorie, která pro něj jako pro malíře amatéra byla značně důležitá, si hrabě všiml i později během pobytu v Itálii. Ani zde nešlo o to zprostředkovat matce pouhý popis viděného, neboť i v tomto případě je více než nápadná jiná rovina, a sice důraz na dramatickosti textu a snaha o vylíčení emocí. Třebaže předchozí úryvek prezentoval nadšení hraběte putujícího krajinou Alp, neznamená to, že všechny Jiřího komentáře vážící se k přírodě byly pozitivní. V Buquoyově korespondenci totiž stejně tak nalezneme pasáže, v nichž aristokrat vyjádřil zcela opačné dojmy. Platí to například o krajině v okolí Verony, jež se dle něj svou ošklivostí rovnala pouze nivám u Slaného a jakéhosi Týnce, aniž by bylo zcela zřejmé, o jaký Týnec se jedná [9, fol. 33].

Obrázek 2 – Zahrady v Hellbrunnu u Salcburku (zdroj: fotoarchiv autora)

Co se týče zahrad a parků, měl hrabě během výpravy možnost na vlastní oči vidět i některé velmi proslulé plody krajinotvorby různých dob. Stejně jako volná příroda v něm i ony probouzely hluboké emoce. Platí to například o renesančních zahradách v Tivoli, jejichž prohlídka ho nicméně ponořila do melancholie: „Kaskády mohou být při pěkném počasí opravdu malebné, přece ale ve mně strašlivá bouřka a obrovské proudy deště probudily tak špatnou náladu, že jsem mezi větrem a deštěm neměl žádné místo pro romantické pocity.“ [9, fol. 457–458] I poslední slova úryvku navzdory smíšeným dojmům hraběte souvisejícím s okolnostmi prohlídky Tivoli

potvrzují sentiment, s nímž Jiří o návštěvě jednotlivých míst na Apeninském poloostrově psal.

Přestože v obecné rovině není možné říci, že by Buquoy neměl rád zdobné zahrady, vyplývá z jeho deníku, že před nimi přece jen upřednostňoval volnou přírodu, nezasazenou nebo jen velmi málo zasaženou rukou člověka. V deníku tomu nasvědčují místa, v nichž ji dal hrabě do kontrastu se zdobnými plody krajinářské tvorby. Jako ukázka může posloužit jedna z dalších pasáží týkající se Buquoyova putování po Salcbursku, kde si hrabě prohlédl i zámek Hellbrunn, známý pro své pozdně renesanční zahrady s velkolepými vodními plochami, které na počátku 17. století vytvořil arcibiskup Markus Sittikus z Hohenemsu. Navzdory věhlasnosti místa si však mladý aristokrat poznamenal následující: „Nanejvýš nevydařeným dílem Markuse Sítica [sic] je strašná zdobná zahrada v Hellbrunnu, nad jejímiž žalostnými částmi se zdvihají [...] hrdé hory tak, že se kontrast mezi vznešenou velikostí přírody a žalostným lidským fušérstvím dá sotva snést.“ [9, fol. 9] Právě s odkazem na volnou přírodu vzbuzující v jedinci respekt také poznamenal, že mnohé z toho, co viděl v zahradách, včetně soch, bylo zcela groteskní [9, fol. 9].

Srovnání přírody nezasazené rukou člověka a plodů pozdně renesanční krajinotvorby pak jasně ukazuje, že atribut přirozenosti byl pro Buquoye jakožto člověka a cestovatele období romantismu, který už odmalička trávil čas v krajinářských parcích svých příbuzných a tíhnul k přírodě jako takové, nadmíru důležitou záležitostí v souvislosti s hodnocením estetické krásy krajiny – a sice navzdory faktu, že i bezprostřední okolí jeho sídel tvořily zdobné květinové partery, jejichž budovatelem a zakladatelem byl v některých případech i on sám.

Co se týče měst, jež Buquoy během cesty navštívil, nešlo mu v souvislosti s pobytem v nich o získání encyklopedistických vědomostí týkajících se jejich historie, nýbrž opět především o vstřebání atmosféry jednotlivých míst. I zde je tudíž pro jeho

vyprávění typický důraz na pocity, jež v něm navštívená města jako taková a jejich pamětihodnosti vyvolaly, díky čemuž jeho řádky působí velmi emotivně a sentimentálně a mají přidanou literární hodnotu, což – jak se sluší opět zdůraznit – ve srovnání s jinými aristokraty a jejich často přespříliš popisnými texty nebylo zdaleka automatické. Jako ukázka zde může posloužit jedna z pasáží věnovaná pobytu v Benátkách: „Moje myšlenky se kymácejí jako gondola v širokém nejasném prostoru a já [je] neumím řídit a nevím, kde začít! Stejně jako mi v pyrenejském obřím světě sklesle upadnul štětec, tak nebylo mé nevyvíčené pero schopno vylíčit důstojně vše, co se zde dá sotva uchopit ve velkém bohatství.“ [9, fol. 52] Jiří proto dodal: „Nediv se tedy, nejlepší matko, pokud moje výřečnost utichne zrovna v zemi, kde by měla vydat nejvíc, a když se jen krátce dotknu toho, jaké pocity ve mně vyvolal pohled na tolik uměleckých děl.“ [9, fol. 52]

Jak hrabě v těchto řádcích prozradil, znamenala pro něj prohlídka Itálie a jejích měst příležitost seznámit se zároveň s uměleckými díly a s památkami z různých epoch, od starověku po dobu 19. století. Co se týče antiky, je v dopisech adresovaných Gabriele patrný velký obdiv a respekt hraběte k jejím plodům, stejně jako vědomí toho, že se jedná o upomínky na doby dávno minulé. Dokládají to například Buquoyova slova vážící se k prohlídce Pompejí, které byly znovuobjeveny v 18. století a jež si v roce 1803 prohlédl i jeho otec Jiří František [6, s. 13]: „Nejlepší matko! Od melancholického pohledu na [...] Benátky, na tuto kolosální ruinu středověku, mě nezasáhlo nic tak mocně, nenaladilo mě tak hrozivě a nezahlobalo do tak vážných reflexí jako pusté, zcela osiřelé ulice, zrušované zdi domů, melancholicky se vypínající zbytky sloupů a chrámy zasypané Pompejí. Grandiózní konstrukce amfiteátru, jasná kompozice a přátelská pestrá výzdoba fresek a okrášlení vnitřních zdí, bohaté, drahocenné fragmenty mramoru a vysoké řady sloupů fóra a konečně bolestná vzpomínka na děsivý zánik tohoto města divů ve mně vzbudily tak rozličné pocity údivu, obdivu, radosti, děsu a lítosti, že jsem se dlouho nemohl udržet a ponořil se konečně do hlubokého snění.“ Buquoy navštívil i trosky Herkulánea, které jej

však nenadchly tak jako Pompeje, avšak nikoliv z „estetických“ důvodů, nýbrž s ohledem na zcela jiný fakt: „Po mém výstupu na Vesuv jsem při zpáteční cestě navštívil slavné Herkuláneum, [přičemž] pohled na něj mě velmi zklamal, neboť i když bylo toto město mnohem větší a skvostnější než Pompeje, tak se z něj dá obdivovat jen málo, jelikož je největší část objevených ulic nepříístupná.“ [9, fol. 336–337]

Obrazek 3 – Nádvoří Dóžecioho paláce v Benátkách s pohledem na baziliku sv. Marka (zdroj: fotoarchiv autora)

Na dědictví antiky se hrabě zaměřil rovněž v Římě, v němž ale obdivoval i plody dalších epoch. Jeho dojmy byly opět velmi pozitivní, jak dokládají slova matce, pro něž je jako na jiných místech deníku daleko příznačnější důraz na vylíčení emocí a dojmů než prozaický popis toho, co hrabě ve Věčném městě viděl: „Řím je tak neobyčejně velkolepý, co se týče kulturních pokladů, kostelů, paláců a obřích děl dávnověku, že mě samotného nezvyklý pohled na něj po všech zažitých divech bohatého [Apeninského] poloostrova naplnil tak moc údivem a obdivem, jako by to byl můj první výlet do světa.“ [9, fol. 376]

Pakliže můžeme předchozí odstavce vnímat jako důkaz toho, že Buquoy obdivoval umělecké a architektonické odkazy na antiku, věnoval zároveň pozornost i tomu, co se v Evropě zrodilo díky nové

vně zájmu o starověk, kterou kontinent zažil již v 18. století, a to mimo jiné v důsledku znovuobjevení Pompejí a Herkulánea i vřelého myšlenek zakladatele moderní archeologie Johanna Joachima Winckelmanna, který vzdělané veřejnosti zprostředkoval své poznatky a teorie týkající se antického umění a architektury. Jiří tudíž během své cesty obdivoval i architektonické a umělecké plody klasicismu, jehož plodům v deníku přiřadil neméně pozitivní hodnocení ve srovnání se starověkými památkami. Zajímavé je, že Jiří ve svých řádcích matce psal rovněž o dílech patrně nejznámějšího sochaře uvedené doby Antonia Canovy, z nichž některá měl během pobytu na Apeninském poloostrově příležitost vidět [9, fol. 62].

Už předchozí odstavce nicméně prozrazují, že se hrabě v Itálii nesoustředil pouze na prohlídku památek z období starověku, případně památek, jejichž inspiračním zdrojem byl starověk. Stejně tak měl totiž během italské výpravy možnost seznámit se se skvosty středověké architektury a umění. Jejich plody jej zaujaly, jak ostatně vyplývá i z jeho slov vztahujících se k návštěvě Pompejí, například už v Benátkách. V nich se mu zalíbilo zejména samotné centrum města, kde se nacházel chrám sv. Marka a Dóžecí palác, který byl podle jeho názoru imponantní a jeho fasády skvostné [9, fol. 50–51]. Pokud Buquoyovy komentáře vážící se k umění a architektuře antiky ukazují nadšení a úžas hraběte, je možné o nadšení a úžas hovořit i v souvislosti s prohlídkou mnoha památek z období středověku. Jako ukázka může posloužit další z emotivních zápisů v deníku, resp. v jednom z dopisů, týkající se tentokrát návštěvy gotické katedrály v lombardském Milánu: „Nejlepší matko! Nikdy nezapomenu na okouzlující dojem, který na mě udělala milánská katedrála, a po právu se tato skvostná budova nazývá osmým divem světa, neboť velkolepostí a uměleckou dokonalostí sama předčí nejbohatší gotická mistrovská díla Anglie a je po sv. Petrovi v Římě a sv. Pavlovi v Londýně největším chrámem křesťanství.“ [fol. 106]

Navzdory velmi pozitivnímu hodnocení gotiky, na niž intelektuálové, umělci a architekti období romantismu pohlíželi s patřičným

sentimentem a nostalgií, připisoval Buquoy obecně stejnou hodnotu i umění a architektuře renesance. Dokládají to jeho dopisy z Florencie, při jejíž prohlídce se matce zmínil o „nádherných pokladech“, které předtím znal jen velmi málo. I samotné město ostatně označil za „božské“, a to právě díky atmosféře, o kterou se přičinila zdejší architektura a umění. Ve Florencii nechyběla ani prohlídka paláce Pitti a známé galerie Uffizi, obě místa aristokrat označil za „triumf umění“ a „ideál dokonalosti“ a napsal, že se při jejich prohlídce „člověk vždy tím více ztratí, čím déle má to štěstí žasnout nad nimi“. [9, fol. 273]

Obrázek 4 – Florencie (zdroj: fotoarchiv autora)

Právě prohlídky muzeí a galerií byly jedním z nejfrekventovanějších bodů na programu mladého hraběte, který velkou pozornost věnoval i jiným památkám světského rázu. Během návštěvy Itálie totiž neopomenul návštěvu řady paláců. Sídlý totiž v souvislosti s výpravou hraběte nelze označit pouze města, do nichž zavítal, nýbrž i příbytky šlechty, aristokracie a panovníků. Například v Piemontu měl Buquoy příležitost navštívit turínský Palazzo Reale. „[...] všechno v moderním žánru,“ napsal matce do střední Evropy, „Obzvláště pěkný je audienční pokoj krále, jeho pracovní kabinet s portréty všech svatých z domu Savojského, a trůnní sál [...]. Na konci ještě hezčího apartmá královny, v němž se nachází opravdu

zajímavý zrcadlový kabinet s portréty savojských vévodů a víceru pokojů ve stylu Ludvíka XV. (které jsou zaplněné bizarními skříněmi a stoly se želvovinou [...] se vstupuje do přijímacího pokoje, který jsem shledával příliš přehnaný a trochu bez vkusu.“ [9, fol. 155-156]

Obrázek 5 – Palazzo Pitti ve Florencii (zdroj: fotoarchiv autora)

Obrázek 6 – Jedno z průčelí Palazzo Reale v Turíně (zdroj: fotoarchiv autora)

Paláce ale viděl Buquoy i na jiných místech, mimo jiné v Casertě u Neapole, v Římě či v Benátkách. Například v souvislosti s posledně jmenovaným městem pak hrabě prohlásil následující: „Nyní jsem viděl již tolik pěkných apartmá a navzdory jejich drahocennému obsahu jsem se necítil nijak domácky.“ [9, fol. 64] Značnou výpovědní hodnotu o osobnosti hraběte a jeho vztahu k umění pak mají i následující věty, adresované Gabriele v reakci na informace o přepychu italských paláců, který Jiřímu zcela nevyhovoval: „Tak si chválím své milé malé cottages, své přátelské německé salony a obývací pokoje, tam je vše tak milé, tak nové a pohodlné, samozřejmě [v nich] chybějí umělecká díla, ta ale přece vidím rád

jen v galeriích a muzeích, když je duch výše naladěný, v próze všedního života mě ale docela násilně ruší, a věřím dokonce, že musejí ztratit svůj nimbus, když se ty nejobyčejnější vzpomínky na události pojí na každý zlomený prst.“ [9, fol. 64–65]

Právě tyto věty ukazují, že i když měl hrabě velmi pozitivní vztah k umění, architektuře a památkám, jednalo se o jeden z jeho zájmů nabízející mu vytržení z všedního dne, avšak tento zájem nepředstavoval něco, čím chtěl být hrabě obklopen neustále i v každodenním životě, v jehož rámci navíc upřednostňoval jednoduchost a pohodlí bez přehnaného přepychu. Zajímavé tudíž je, že vztah hraběte k umění a architektuře měl své limity, neboť na některých místech v deníku nalezneme zmínky o tom, že byl Jiří již unaven dívat se neustále na obrazy a další umělecká díla. V souvislosti s přírodou však obdobné pasáže v uvedeném pramenu nenajdeme. Deník a Buquoyova italská výprava tedy ukazují, že i když byl hrabě velmi senzitivní k umění a architektuře a jejich skvostným plodům, které v něm jako v aristokratovi ovlivněném romantismem vyvolávaly hluboké emoce, jednalo se pouze o jednu část jeho osobnosti, jež zároveň tíhla k přírodě, o níž se Jiří nevyjádřil v tom smyslu, že nepatří do jeho všedního života.

Závěr

Prameny vztahující se k Jiřího výpravě do Itálie umožnily nahlédnout do myšlenkového světa hraběte a poukázat nejen na to, jaké zaujímaly krajina a památky místo v rámci výpravy, nýbrž jaký byl vztah k daným záležitostem i v aristokratově životě obecně. Dochovaný cestovní deník ukazuje Jiřího jako romanticky založeného aristokrata, který svou výpravu primárně nevnímal jako možnost získávat nové znalosti o architektuře a umění, ale jako příležitost poznat krásy světa a obohatit ducha. Daleko více než informace v průvodcích ho zajímala atmosféra navštívených míst, jež se zároveň snažil zachytit nejen v rámci líčení svých dojmů, ale i ve svém skicáři. Ačkoliv jednotlivé pasáže z pera hraběte často neumožňují, aby si čtenář vytvořil objektivní představu o vzhledu jednotlivých památek a dalších záležitostech, o nichž Jiří psal, ani

o jejich historii, spočívá přidaná hodnota Buquoyových vět v literární úrovni a v tom, že hrabě umožnil své matce (i jiným, nezamýšleným čtenářům deníku) proniknout do jeho myšlí a k jeho emocím.

V Buquoyově korespondenci nalezneme zmínky o přírodě, krajině a památkách nejrůznějšího druhu a pocházejících z nejrůznějších epoch. Z Jiřího pasáží je patrná aristokratova úcta a obdiv k jednotlivým uměleckým epochám, ať už se jednalo o antiku, středověk či raný novověk, stejně tak si hrabě vážil i jejich plodů. Na základě přihlídnutí k deníku tudíž není ve vztahu k umění a architektuře možné říci, že určité umělecké a architektonické slohy a styly upřednostňoval před jinými. Příležitost střetávat se s nimi vnímal jako možnost obohacení svého ducha i fantazie, nicméně navzdory tomu z jeho slov vyplývá, že v reálném životě preferoval jednoduchost bez zbytečné okázalosti, kterou viděl v řadě italských paláců. Plně s tím ostatně korespondují i zmínky o volné přírodě, již vyzdvihoval před některými přezdobenými zahradami a jejíž nápodobu nalezal i během pobytů na jihočeském a západočeském venkově, kde trávil čas v krajinářských parcích, z nichž některé rovněž dále upravoval.

Shrneme-li výše uvedené informace, je možné říci, že v deníku patrný sentiment a způsob, jak hrabě informoval matku o svých pocitech a niterných prožitcích, jež v něm vyvolala jednotlivá města, památky, umělecké skvosty a příroda, plně korespondují se závěry předchozího výzkumu, který hraběte vykreslil jako romanticky založeného aristokrata s velkou úctou k předkům, plodům minulosti i přírodě.

Použité zdroje:

- [1] TRNKOVÁ, Petra, ed. *Krajina – sídlo – obraz. Romantický řád Jiřího Jana Buquoye*. 1. vydání. Praha: Artefactum, Ústav dějin umění AV ČR, 2015, 295 s. ISBN 978-80-86890-80-7
- [2] IVANEGA, Jan a ŠÁMAL, Petr a TRNKOVÁ, Petra. *Buquoyův Rožmberk: Vizuelní kultura šlechtického sídla v období romantického historismu*. 1. vydání. Praha: Artefactum, 2013, 143 s. ISBN 978-80-86890-48-7
- [3] RUDOVÁ, Hana. *Život ve vzpomínkách (prezentace styrobyslosti a urozenosti Buquoyů, Czerninů z Chudenic a Schwarzenbergů. Diplomová práce na FF JČU. České Budějovice, 2009. 132 s.*
- [4] RUDOVÁ, Hana. *Za boha, krále a krásná umění. Buquoyové a vizuelní umění v „dlouhém“ 19. století. Disertační práce na FF UPCE. Pardubice, 2016. 273 s.*
- [5] RUDOVÁ, Hana. *Rožmberk jako místo paměti (Prezentace starobylosti a urozenosti rodu Buquoyů). Bakalářská práce na FF JČU. České Budějovice, 2007. 77 s.*
- [6] KRUMMHOLZ, Martin. *Buquoyové Nové Hrady: Počátky krajinných parků v Čechách*. 1. vydání. Praha: Artefactum, 2012, 151 s. ISBN 978-80-86890-44-9
- [7] VYBÍRAL, Jindřich. *Století dědiců a zakladatelů. Architektura jižních Čech v období historismu*. 1. vydání. Praha: Argo, 1999. 214 s. ISBN 80-7203-205-4
- [8] KOLOVSKÝ, Martin. *Hrad – zámek – park Rožmberk. Diplomová práce – stavebně-historická část na FA ČVUT. Praha, 2020. 101 s.*
- [9] Jiřího deník z cesty po Itálii, Státní oblastní archiv v Třeboni, fond Rodinný archiv Buquoyů, kart. 229, inv. č. 1001
- [10] REJHA, Adam. *Deník Vincence Karla Auersperga z cesty do Velké Británie roku 1837. Diplomová práce na FF UK. Praha, 2016. 225 s.*
- [11] HOJDA, Zdeněk a OTTLOVÁ, Marta a PRAHL, Roman, eds. *Naše Itálie: stará i mladá Itálie v české kultuře 19. století*. 1. vydání. Praha: Academia, 2012, 516 s. ISBN 978-80-200-2032-1
- [12] Cestovní průvodce pro Itálii, Státní oblastní archiv v Třeboni, fond Rodinný archiv Buquoyů, kart. 229, inv. č. 1001
- [13] CERMAN, Ivo. *Bildungsziele – Reiseziele. Die Kavalierstour im 18. Jahrhundert: In: SCHEUTZ, Martin, SCHMALE, Wolfgang a ŠTEFANOVÁ, Dana, eds. Orte des Wissens*. 1. vydání. Bochum: Verlag Dr. Dieter Winkler, 2004, s. 49–78. ISBN 978-3-89911-034-0
- [14] BINDER, Filip. *Po stopách kultury, přírody i poznání. Zahraniční cesty české a rakouské šlechty mezi osvícenstvím a romantismem a jejich důsledky*. 1. vydání. Praha: NLN, 2020, 344 s. ISBN 978-80-7422-705-9